

FIRMA NA POKOLENIA

Wielu właścicieli zadaje sobie pytanie: czy istnieją narzędzia prawne pozwalające zabezpieczyć przejście praw do firmy na kolejne pokolenia? Chodzi oczywiście o zachowanie tożsamości rodzinnej.

Zasadnicza odpowiedź powinna brzmieć: tak. Co jednak powoduje, że nie może być ona uniwersalna? Choćby powierzchowne przyjrzenie się rozwiązaniom prawnym, nie pozostawia trudności decyzyjnych. Przybliżmy kilka podstawowych narzędzi.

Spadek

Dziedziczenie ustawowe a testament. Spadkodawca może sporządzić testament i powołać w nim spadkobiercę. Do dziedziczenia na podstawie ustawy (dziedziczenia ustawowego) dochodzi wtedy, gdy spadkodawca nie powołał spadkobiercy w testamencie albo gdy żadna z powołanych w testamencie osób nie chce lub nie może być spadkobiercą. Dziedziczenie ustawowe ma swoje jasne reguły. Ustawa wskazuje kolejność dziedziczenia oraz udział spadkobiercy przysługujący mu w majątku spadkowym. Pierwszymi w kolejności są małżonek i dzieci spadkodawcy. Istotne znaczenie ma to, czy wobec małżonków została orzeczona separacja oraz czy majątek spadkowy był częścią majątku wspólnego małżonków. Spadkodawca może sporządzić testament i w nim powołać spadkobiercę lub spadkobierców. Testament może wskazywać udział spadkobierców, jaki przypadać im będzie w majątku spadkowym. Gdy brakuje takiego postanowienia, spadkobiercy dziedziczą w częściach równych.

Sposób powołania i ustalenia udziałów przypadających spadkobiercom ma znaczenie, jeżeli jednym ze składników majątku są prawa udziałowe do firmy rodzinnej. Jest to istotne chociażby z perspektywy potencjalnych rozliczeń pomiędzy spadkobiercami, a uprawnionymi do zachowku, co wpływać może na zachowanie w rękach spadkobiercy wszystkich odziedziczonych praw udziałowych.

Zapis windykacyjny

Instrument prawny, który jest w dyspozycji spadkodawców od niedawna. Daje on spadkodawcy prawo do zapisania w testamencie określonej osobie, bez konieczności dokonywania dodatkowych czynności, określony składnik majątkowy, który uprawniony nabeędzie z chwilą śmierci spadkodawcy. Składnikiem tym mogą być udziały lub akcje firmy rodzinnej. Takie rozrządzenie spadkowe, zwane zapisem windykacyjnym, może być dokonane tylko w testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego i jego przedmiotem mogą

być jedynie rzeczy oznaczone co do tożsamości, np. nieruchomości, zbywalne prawa majątkowe. Zapisobiercą może być spadkobierca powołany w testamencie, jak i osoba niepowołana jako spadkobierca.

Wspólność albo rozdzielnosc majątkowa

Jest to decyzja, która stoi przed wieloma małżonkami. Zarówno tymi, którzy budowali wspólnie

firmę, jak i tymi, którzy jako dzieci dołączają do grona właścicieli, zawierając jednocześnie związki małżeńskie.

Większość firm rodzinnych decyduje się na rozwiązanie polegające na tym, aby członkowie rodziny – zstępni założycieli – przyjęli małżeński ustrój rozdzielnosci majątkowej. Ma to bowiem znaczenie przy ustalaniu praw własności przy czynnościach nabycia akcji/udziałów lub ich objęcia. Daje inne konsekwencje w przypadku śmierci małżonka – współnika, a także w przypadku rozporządzeń testamentowych.

Zachowek

Właściciel, planując proces sukcesji oraz strukturę właścicielską, powinien pamiętać o instytucji zachowku. Jest to uprawnienie osób, które z mocy ustawy byłyby spadkobiercami, gdyby spadkodawca nie pozostawił testamentu. Uprawnionymi z jego tytułu są: zstępni, małżonek i rodzice spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku

z ustawy. Ważne również, by osoby te spełniły warunek, że nie otrzymały należnego im zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu.

Zachowek jest roszczeniem o zapłatę należnej sumy pieniężnej (w wysokości zachowku albo pozostałej do uzupełnienia jego wysokości) w pierwszej kolejności od spadkobiercy, następnie od zapisobiercy windykacyjnego i od obdarowanego za życia przez spadkodawcę.

Zrzeczenie się dziedziczenia

Przepisy prawa dopuszczają możliwość zawarcia umowy o zrzeczenie się dziedziczenia. Oznacza to, że spadkodawca (i tu ważne: nie rodzic, dziecko, małżonek, a sam spadkodawca) może zawrzeć z potencjalnym spadkobiercą umowę, w której spadkobierca ten zrzeknie się dziedziczenia.

Jest to wyjątek od reguły, zgodnie z którą umowy o spadek po osobie żyjącej są nieważne. Jego konsekwencją jest umowne ukształtowanie grona spadkobierców ustawowych.

W procesie planowania bierzemy również pod uwagę darowizny (narzędzie stosowane za życia właściciela), rozwiązania wynikające z prawa spółek, w tym związane z podwyższeniem lub obniżeniem kapitału zakładowego, zmiany formy prawnej. To tylko część wachlarza rozwiązań, które jak w leжку sprzedażowym eliminowane są w miarę wspólnych prac nad procesem sukcesji.

Nieskomplikowany proces?

Każda firma ma swoje otoczenie prawne, każda rodzina ma swoją historię oraz konstrukcję. Każda rodzina inaczej definiuje bezpieczeństwo, wizję i strategię rodzinną oraz udział członków rodziny w biznesie rodzinnym. Każde pokolenie, co do zasady, powiększa grono potencjalnych zainteresowanych firmą rodzinną. To powoduje, że proste rozwiązanie może nie pasować do zastanej konfiguracji. Ryzyka wypływające z czynnika ludzkiego mogą powodować, że kontrola właścicielska powinna być ułożona indywidualnie. Co ma zrobić właściciel? Po pierwsze uzyskać wiedzę co do narzędzi, ich zastosowania i ryzyk płynących z ich wdrożenia, a następnie przyłożyć je, przy wsparciu profesjonalisty, do swojej rzeczywistości i zdecydować o najlepszej dla niego drodze, która realizuje postanowiony procesowy sukcesji cel.

AGNIESZKA KRYSIK
redakcja@forumbranzowe.com

Autorka jest radcą prawnym, współnikiem w Kancelarii Radców Prawnych Grabowski i Wspólnicy; prowadzi blog na stronie: Wsukcesji.pl; zainteresowanym poleca również: Fundacjerodzinne.pl.